

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/D2026-86-243>

УДК 657.4

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПІДРЯДНИКАМИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

MANAGEMENT ACCOUNTING OF SETTLEMENT WITH SUPPLIERS AND CONTRACTORS: CURRENT CHALLENGES AND DIRECTIONS FOR IMPROVEMENT

Овчарова Наталія Вікторівнакандидат економічних наук, старший викладач,
Сумський державний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8362-3283>**Варуха Аліна Віталіївна**здобувач вищої освіти (бакалавр),
Сумський державний університет
ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-5854-7476>**Ovcharova Nataliia, Varukha Alina**
Sumy State University

Стаття присвячена дослідженню актуальних проблем управлінського обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками. Виявлено ключові недоліки облікових процесів на підприємствах із високою інтенсивністю господарських операцій та широким колом контрагентів. Обґрунтовано необхідність адаптації облікових систем до сучасних запитів менеджменту. Розроблено комплексну модель управлінського обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками, яку запропоновано розглядати як інтегровану систему інформаційного забезпечення, контролю, аналізу та прогнозування. Доведено, що впровадження такої моделі дозволяє підвищити ефективність управління кредиторською заборгованістю та оптимізувати грошові потоки підприємства. Запропоновано практичні рекомендації щодо розбудови дієвої системи обліку суб'єктів господарювання.

Ключові слова: управлінський облік, проблемні питання, модель управлінського обліку, розрахунки, постачальник, кредиторська заборгованість.

The article is devoted to a comprehensive study of the current problems of management accounting of settlements with suppliers and contractors in the context of modern economic turbulence. The study identifies key systemic deficiencies in accounting processes typical for large-scale enterprises characterized by high intensity of business transactions and an extensive network of counterparties. It is substantiated that traditional accounting methods no longer satisfy the strategic needs of management, which creates an information vacuum in the process of operational decision-making. The development of a high-quality system of accounting, management, and control is a key factor in effective business operations amid growing risks and uncertainty. The authors argue for the critical necessity of adapting existing accounting systems to modern management requirements. Given the existing problems caused by economic instability, the volatility of regulatory frameworks, and the risks of counterparties failing to comply with contractual terms, there is a need to improve management accounting for the supply process, particularly its component – settlements with suppliers and contractors. The study develops a comprehensive integrated model of management accounting for settlements with suppliers and contractors. This model is proposed to be considered as a multi-component integrated system that combines information support, continuous internal control, multi-factor analysis, and financial forecasting of payment operations. It has been proven that the implementation of the author's model allows for a significant increase in the efficiency of accounts payable management, ensuring the optimization of the enterprise's cash flows and maintaining its high liquidity. Practical recommendations are provided for business entities regarding the step-by-step construction of an effective management accounting system. The results of the study can be used by financial directors and chief accountants to minimize the risks of overdue debt and improve relationships with strategic suppliers.

Keywords: management accounting, problematic issues, management accounting model, calculations, supplier, accounts payable.

Постановка проблеми. В сучасних умовах нестабільного економічного середовища, посилення конкуренції та трансформації системи фінансового контролю особливого значення набуває ефективна організація управлінського обліку розрахунків із постачальниками та підрядниками. Від якості інформаційного забезпечення щодо стану розрахунків залежить фінансова стійкість підприємства, рівень його платоспроможності, ефективність управління оборотним капіталом та можливість своєчасного виконання договірних зобов'язань.

Проблематика управлінського обліку розрахунків із контрагентами полягає не лише у правильному документальному оформленні господарських операцій, а й у необхідності забезпечення оперативного контролю за кредиторською заборгованістю, мінімізації фінансових ризиків, оптимізації грошових потоків та формування якісної аналітичної інформації для прийняття управлінських рішень.

В умовах цифровізації економіки та постійних змін нормативно-правового регулювання питання вдосконалення системи управлінського обліку розрахунків із постачальниками та підрядниками набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання управлінського обліку, контролю та аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками посідають важливе місце у сучасних наукових дослідженнях, оскільки ефективність управління кредиторською заборгованістю безпосередньо впливає на фінансову стійкість та платоспроможність підприємства. Значна увага науковців приділяється проблемам організації обліку розрахунків, удосконаленню внутрішнього контролю, автоматизації облікових процесів та формуванню аналітичного забезпечення управлінських рішень.

Значний внесок у дослідження теоретичних та практичних аспектів обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками здійснили вітчизняні науковці, зокрема, І. Кузнецов та І. Войтович, які описали особливості обліку та виявили напрями для удосконалення наявних проблем з метою підвищення ефективності діяльності підприємства [13; 14]. Дослідження О. Пуріс присвячені формуванню системи внутрішньогосподарського контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками та напрямам її вдосконалення на підприємствах [7].

Сучасні виклики організації обліку розрахунків в умовах міжнародного фінансового

комплаєнсу, санкційних обмежень та глобалізації економіки досліджували В. Краєвський, О. Колісник та Т. Мегедь [4]. Автори наголошують на необхідності адаптації системи бухгалтерського обліку до сучасних міжнародних вимог та ризиків зовнішнього середовища.

Метою дослідження Ю. Д. Мірошник стало визначення рівня обліково-аналітичного забезпечення розрахунків з постачальниками та підрядниками, а також формування чітких рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності функціонування підприємства [15].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість праць, спрямованих на дослідження проблематики обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками, деякі проблемні аспекти залишаються недостатньо дослідженими або напрями їх удосконалення залишаються на рівні рекомендацій. Зважаючи на це, наукового обґрунтування та додаткового аналізу потребують питання формування комплексної моделі управлінського обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками, інтеграції аналітичних і контрольних процедур, а також адаптації системи управлінського обліку до умов цифровізації та економічної нестабільності. Це зумовлює необхідність подальших наукових досліджень у зазначеному напрямі.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування теоретико-методичних засад та практичних рекомендацій щодо вдосконалення управлінського обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками шляхом формування комплексної моделі обліково-аналітичного забезпечення управління кредиторською заборгованістю в умовах сучасних економічних викликів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розрахунки з постачальниками та підрядниками є невід'ємною складовою діяльності підприємств та займають питому вагу у розрахункових операціях. Важливість правильного налагодження ефективної співпраці зумовлена потребою забезпечення безперервного процесу виробництва на підприємстві. Якісні взаємовідносини з контрагентами є основою для побудови стабільного постачання матеріалів.

Постачання за своєю сутністю є процесом, спрямованим на матеріально-технічне забезпечення підприємства необхідними ресурсами для можливості ефективного та

безперервного функціонування. Він включає кілька складових, зокрема укладання договору, налагодження логістики, здійснення поставки та оплати. Співпраця базується на договірних відносинах, які є основою юридичного закріплення взаємовідносин з контрагентами. Відповідно до статі 626 Цивільного кодексу України договором є домовленість двох або більше сторін, спрямованої на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків [16]. Такий документ визначає основні умови співпраці постачальника з покупцем; забезпечує юридичний захист сторін у випадку наявності порушень чи судових засідань; чітко регулює зобов'язання та межі відповідальності. Проте задля ефективності співпраці у підприємств має бути добре налагоджена система внутрішнього контролю та управління.

У сучасних умовах нестабільного ринкового середовища, зростання вартості ресурсів, порушення логістичних процесів та посилення конкуренції, розрахунки з постачальниками та підрядниками займають важливе місце у системі управління підприємством. Безперервність виробничої діяльності, своєчасне виконання робіт і надання послуг значною мірою залежать від ефективної організації взаєморозрахунків із контрагентами. Водночас на сьогодні відсутні чіткі нормативні документи, які б регламентували побудову управлінського обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками, хоча Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» передбачено необхідність ведення управлінського обліку на підприємствах.

Ефективний управлінський облік розрахунків із постачальниками та підрядниками забезпечує підприємству можливість контролювати рівень кредиторської заборгованості, своєчасно виконувати договірні зобов'язання, оптимізувати грошові потоки та підтримувати належний рівень фінансової стійкості. У сучасних умовах господарювання особливого значення набуває формування ефективної політики взаємодії з контрагентами, спрямованої на забезпечення стабільності постачання, мінімізацію фінансових ризиків та підвищення ефективності операційної діяльності.

Попри важливість цього напрямку для системи менеджменту, на багатьох підприємствах управлінський облік розрахунків із постачальниками та підрядниками характеризується недостатнім рівнем аналітичності, несистемністю інформаційного забезпечення

та обмеженим використанням сучасних методів контролю й аналізу. Це ускладнює оперативне отримання достовірної інформації щодо стану заборгованості, строків виконання зобов'язань та ефективності співпраці з контрагентами.

Водночас ефективна система управлінського обліку дозволяє підприємству здійснювати контроль за своєчасністю розрахунків, оцінювати доцільність умов співпраці з постачальниками та підрядниками, аналізувати структуру кредиторської заборгованості й приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо оптимізації фінансових ресурсів. Така інформація є важливою для забезпечення стабільної діяльності підприємства, підтримання його платоспроможності та підвищення ефективності господарської діяльності.

Серед основних проблемних аспектів розрахунків з постачальниками та підрядниками в частині формування управлінського обліку які ускладнюють процес моніторингу строків оплати та контролю руху грошових коштів та в цілому обумовлюють низьку оперативність прийняття управлінських рішень доцільно відокремити наступні:

- недосконалість системи внутрішнього контролю;
- низький рівень автоматизації облікових процесів;
- проблема зростання кредиторської заборгованості;
- недоліки договірної роботи;
- плінність нормативно-правового забезпечення;
- вплив зовнішніх економічних факторів тощо (рис. 1).

У сучасних умовах підприємства змушені адаптувати систему управлінського обліку до постійних змін зовнішнього середовища, що потребує додаткових ресурсів та управлінської гнучкості. Особливо актуальною ця проблема є для підприємств із великим обсягом господарських операцій та значною кількістю контрагентів, оскільки недостатня увага до цих питань ускладнює процес моніторингу строків оплати та контролю руху грошових коштів, призводить до виникнення ризику штрафних санкцій, судових спорів та погіршення взаємовідносин із постачальниками, фінансових конфліктів та фінансової нестабільності підприємства в цілому.

Враховуючи вище зазначене ефективне управління розрахунками з постачальниками та підрядниками необхідно розглядати важ-

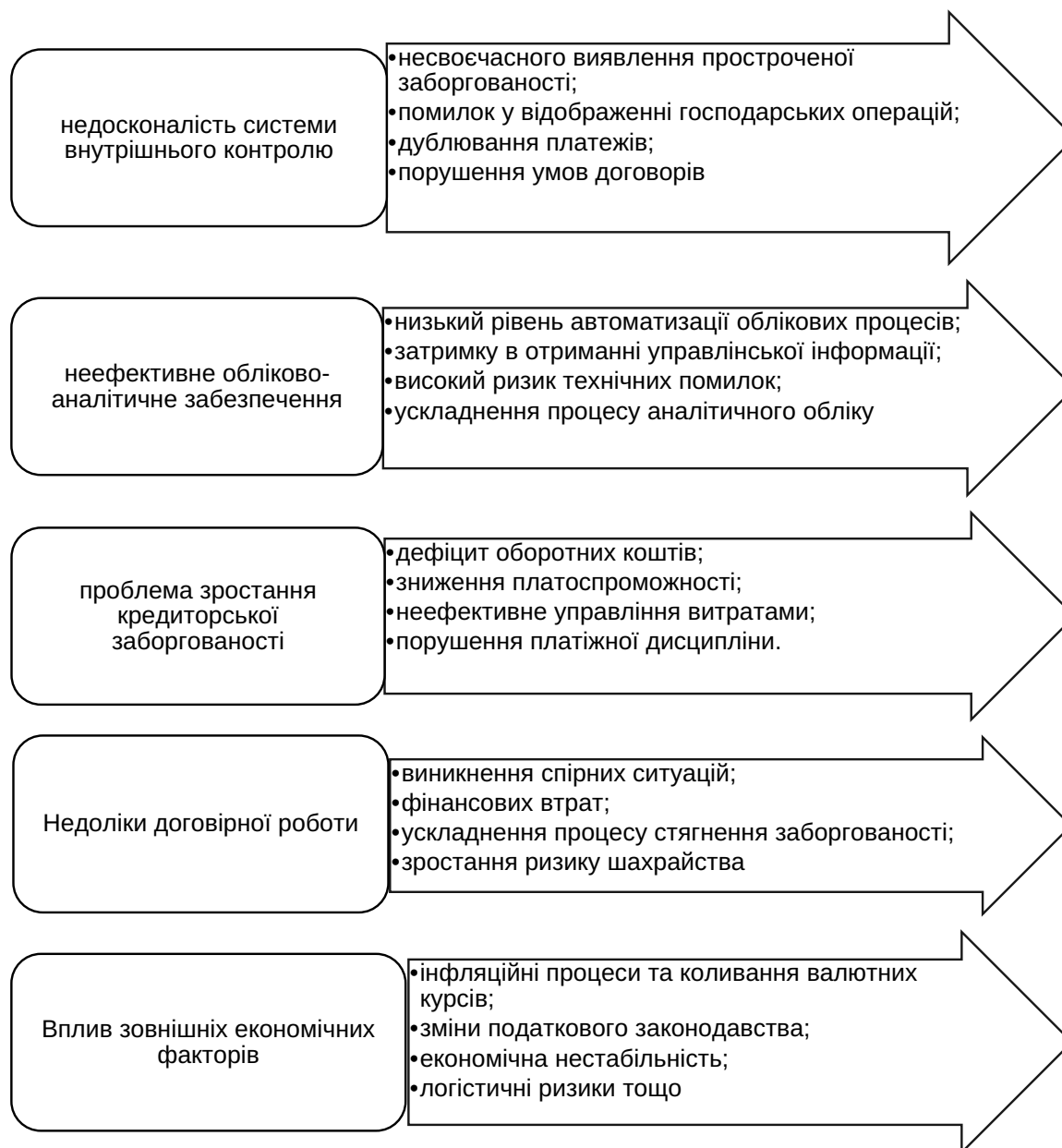

Рис. 1. Основні проблемних аспектів формування управлінського обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками

Джерело: сформовано авторами

ливим елементом фінансової стабільності підприємства. Значний обсяг кредиторської заборгованості, ризики порушення строків платежів, нестабільність економічного середовища та необхідність оперативного прийняття управлінських рішень зумовлюють потребу у формуванні комплексної моделі управлінського обліку розрахунків із контрагентами.

Відповідно суб'єкти господарювання які мають значні обсяги розрахунків з постачальниками та підрядниками для підвищення ефективності управління такими розрахун-

ками повинні сформувати ефективну модель управлінського обліку розрахунків та реалізувати цілий комплекс заходів направлених на:

- удосконалення системи внутрішнього контролю;
- впровадження сучасних інформаційних технологій;
- автоматизація документообігу;
- проведення регулярного аналізу кредиторської заборгованості;
- посилення аналітичної функції управлінського обліку;
- оптимізація платіжного календаря;

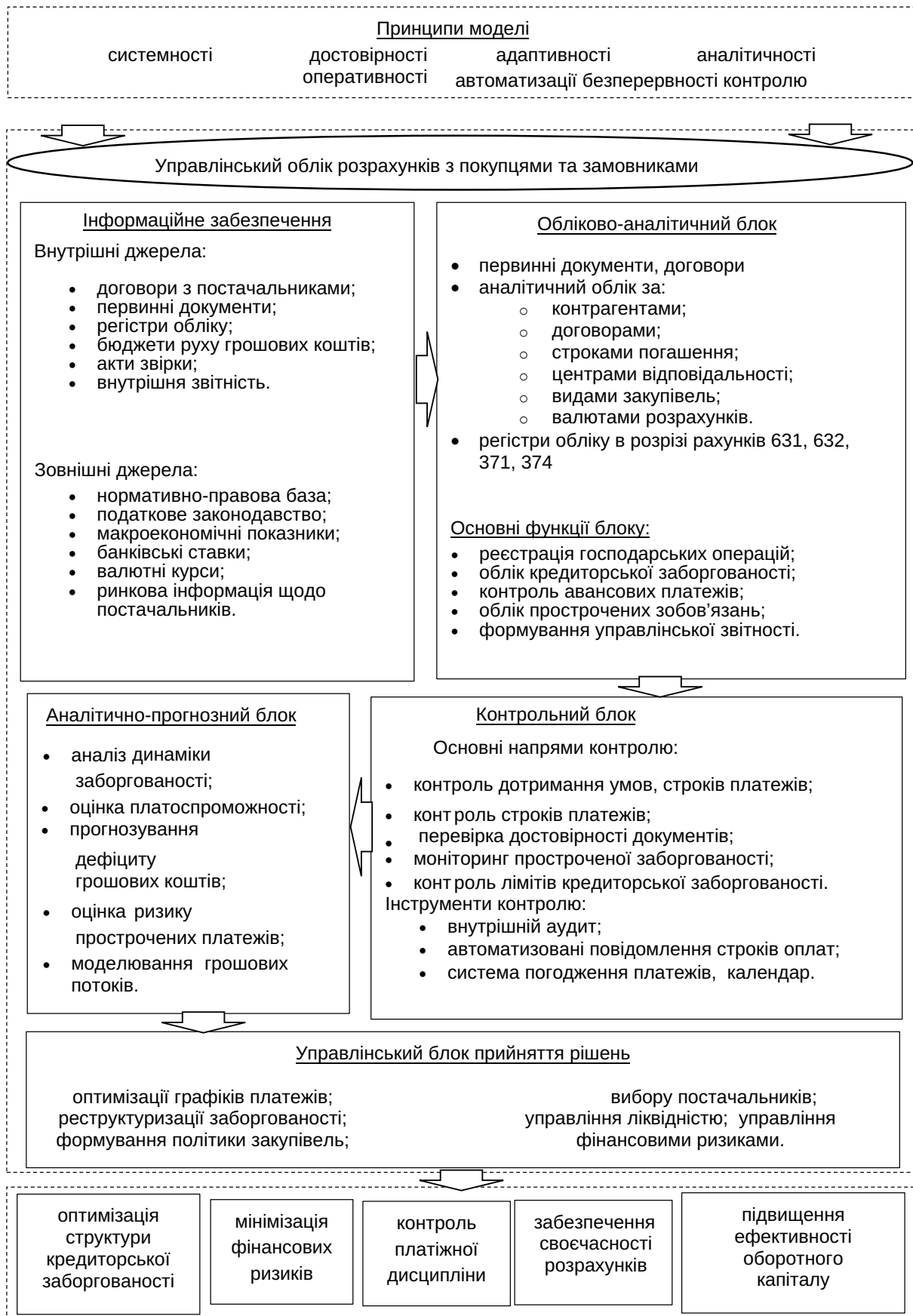

Рис. 2. Основні проблемних аспектів формування управлінського обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками

Джерело: сформовано авторами

- впровадження системи бюджетування та прогнозування грошових потоків;
- удосконалення договірної політики підприємства.

Модель управлінського обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками повинна розглядатися як інтегрована система інформаційного забезпечення, контролю, аналізу та прогнозування розрахункових операцій, спрямована на підвищення ефективності управління кредиторською заборгованістю підприємства. При цьому вона повинна забезпечувати безперервний контроль за станом зобов'язань підприємства, формування аналітичної інформації для керівництва та оптимізацію грошових потоків (рис. 2).

Модель управлінського обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками повинна передбачати реалізацію відповідних етапів функціонування (рис. 3).

Висновки. Реалізація запропонованої моделі управлінського обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками в подальшому дасть змогу підвищити ефективність контролю розрахунків, знизити ризик прострочених платежів, покращити управління ліквідністю, забезпечити оперативність управ-

лінських рішень, оптимізувати кредиторську заборгованість та підвищити фінансову стійкість підприємства.

При цьому варто також враховувати обмеження з якими може стикнутися суб'єкт господарювання при її реалізації. Зокрема, це може стосуватися подальших витрат на автоматизацію, якщо використовується переважно ручна форма обробки інформації, або залежність від якості інформаційної системи, необхідність високої кваліфікації персоналу, можлива складність інтеграції різних облікових підсистем тощо.

Разом з цим модель управлінського обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками є комплексною системою інформаційного забезпечення управління кредиторською заборгованістю підприємства. Її впровадження сприяє підвищенню ефективності контролю розрахунків, оптимізації грошових потоків та мінімізації фінансових ризиків. А подальше використання сучасних аналітичних та автоматизованих інструментів дозволяє забезпечити своєчасне отримання управлінської інформації, необхідної для прийняття ефективних фінансових рішень у сучасних умовах господарювання.

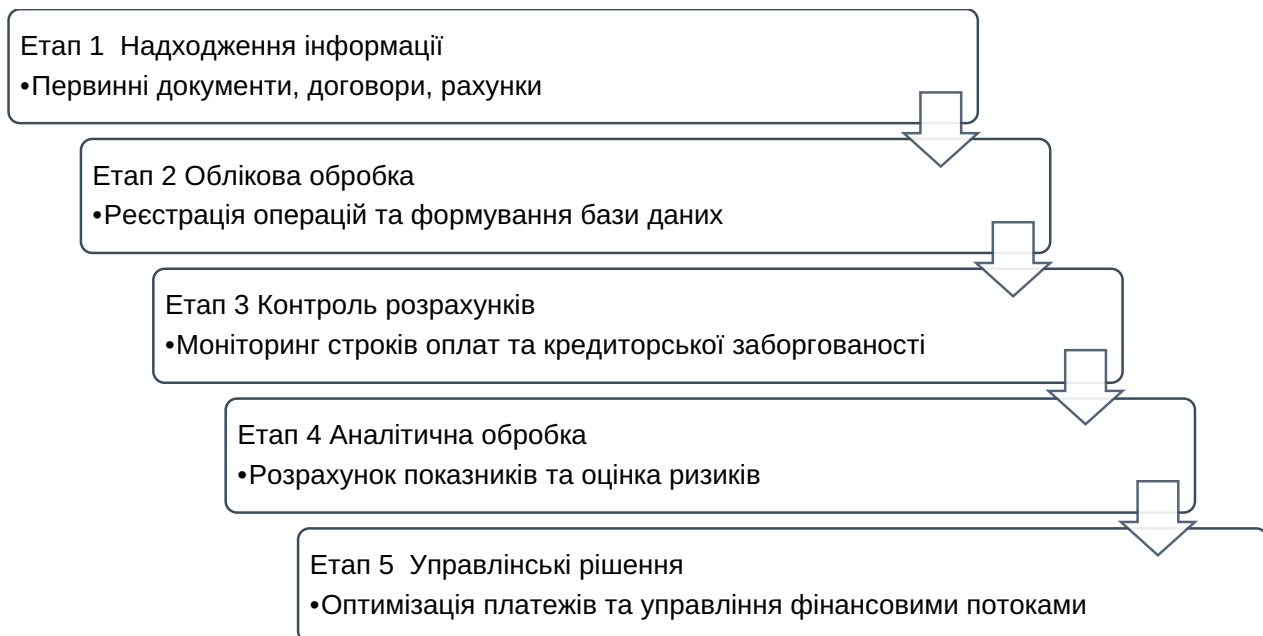

Рис. 3. Схема функціонування моделі управлінського обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками

Джерело: сформовано авторами

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Булкот Г. В., Іванова Л. С. Особливості обліку та аналізу кредиторської заборгованості за розрахунками з постачальниками та підрядниками на підприємствах, установах, організаціях України. *Економіка та держава*. 2020. № 4. С. 30–35.
2. Гавриленко В., Крот Ю., Бразілій Н., Пастернак Я. Робочі документи як інструмент ефективної аудиторської перевірки розрахунків з постачальниками і підрядниками. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2025. Т. 340. № 2. С. 192–202. DOI: 10.31891/2307-5740-2025-340-30.
3. Кібиш О. Аудит розрахунків з постачальниками, покупцями та замовниками як інструмент оцінки фінансового стану підприємства. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 52. DOI: 10.32782/2308-1988/2025-52-60.
4. Краєвський В. М., Колісник О., Мегедь Т. Облік розрахунків з постачальниками в умовах санкційних обмежень та міжнародного фінансового комплаєнсу. *Економіка та суспільство*. 2025. № 72. DOI: 10.32782/2524-0072/2025-72-10.
5. Круковська О. В. Особливості обліку розрахунків із постачальниками, підрядниками та кредиторської заборгованості аграрних підприємств. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2021. № 5. С. 97–103. DOI: 10.32851/2708-0366/2021.5.15.
6. Почепцова А. І. Облік і аудит розрахунків з постачальниками та підрядниками : кваліфікаційна робота. Суми : Сумський державний університет, 2020. 54 с.
7. Пуріс О. С. Формування системи обліку і внутрішньогосподарського контролю розрахунків з постачальниками і підрядниками та напрямки їх вдосконалення на підприємстві : магістерська робота. Дніпро : ДДАЕУ, 2024.
8. Руда Л., Причепка І., Липецька О. Організація обліку та методичні засади проведення аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками. *Економіка та суспільство*. 2022. № 35. DOI: 10.32782/2524-0072/2022-35-48.
9. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV : станом на 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 15.05.2026).
10. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» : затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.01.2000 № 20 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00> (дата звернення: 15.05.2026).
11. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI : станом на 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 15.05.2026).
12. Гудима, О. Проблеми обліку взаєморозрахунків із постачальниками та підрядниками. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. №18. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18023544>
13. Кузнецов І. Д. Удосконалення організації обліку і внутрішньогосподарського контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками на підприємстві : магістерська робота. Дніпро : ДДАЕУ 2025.
14. Войтович В. І. Обліково-аналітичне забезпечення розрахунків з постачальниками та підрядниками : магістерська робота. Луцьк : Волинський національний університет імені Лесі Українки. 2024
15. Мірошник Ю. Д. Удосконалення обліково-аналітичного забезпечення розрахунків з постачальниками і підрядниками на підприємстві : магістерська робота. Дніпро : ДДАЕУ 2025.
16. Цивільний кодекс України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 15.05.2026).

REFERENCES:

1. Bulkot H.V. and Ivanova L.S. (2020). Osoblyvosti obliku ta analizu kredytors'koi zaborhovanosti za rozrakhunkamy z postachal'nykamy ta pidriadnykamy na pidpriemstvakh, ustanovakh, orhanizatsiakh Ukrainy [Features of accounting and analysis of accounts payable for settlements with suppliers and contractors at enterprises, institutions and organizations of Ukraine]. *Ekonomika ta derzhava*, vol. 4, pp. 30–35. (in Ukrainian)
2. Havrylenko V., Krot Yu., Brazilii N. and Pasternak Ya. (2025). Robochi dokumenty yak instrument efektyvnoi audytors'koi perevirky rozrakhunkiv z postachal'nykamy i pidriadnykamy [Working documents as a tool for effective audit of settlements with suppliers and contractors]. *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu. Ekonomichni nauky*, vol. 340, no. 2, pp. 192–202. DOI: 10.31891/2307-5740-2025-340-30. (in Ukrainian)
3. Kibysh O. (2025). Audyt rozrakhunkiv z postachal'nykamy, pokuptsiamy ta zamovnykamy yak instrument otsinky finansovoho stanu pidpriemstva [Audit of settlements with suppliers, buyers and customers as a tool for assessing the financial condition of the enterprise]. *Stalyi rozvytok ekonomiky*, vol. 52. DOI: 10.32782/2308-1988/2025-52-60. (in Ukrainian)
4. Kraievs'kyi V.M., Kolisnyk O. and Mehed' T. (2025). Oblik rozrakhunkiv z postachal'nykamy v umovakh sanktsiinykh obmezhen' ta mizhnarodnoho finansovoho komplaiensu [Accounting for settlements with suppli-

ers under sanctions restrictions and international financial compliance]. *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. 72. DOI: 10.32782/2524-0072/2025-72-10. (in Ukrainian)

5. Krukovs'ka O.V. (2021). Osoblyvosti obliku rozrakhunkiv iz postachal'nykamy, pidriadnykamy ta kredytors'koi zaborhovanosti ahrarnykh pidpriemstv [Features of accounting for settlements with suppliers, contractors and accounts payable of agricultural enterprises]. *Tavriis'kyi naukovyi visnyk. Seriia: Ekonomika*, vol. 5, pp. 97–103. DOI: 10.32851/2708-0366/2021.5.15. (in Ukrainian)

6. Pocheptsova A.I. (2020). Oblik i audyt rozrakhunkiv z postachal'nykamy ta pidriadnykamy [Accounting and audit of settlements with suppliers and contractors]. Sumy: Sumy State University. (in Ukrainian)

7. Puris O.S. (2024). Formuvannia systemy obliku i vnutrishn'ohospodars'koho kontroliu rozrakhunkiv z postachal'nykamy i pidriadnykamy ta napriamky yikh vdoskonalennia na pidpriemstvi [Formation of the accounting and internal control system of settlements with suppliers and contractors and directions for their improvement at the enterprise]. Dnipro: DDAEU. (in Ukrainian)

8. Ruda L., Prychepa I. and Lypets'ka O. (2022). Orhanizatsiia obliku ta metodychni zasady provedennia audytu rozrakhunkiv z postachal'nykamy ta pidriadnykamy [Organization of accounting and methodological principles of auditing settlements with suppliers and contractors]. *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. 35. DOI: 10.32782/2524-0072/2022-35-48. (in Ukrainian)

9. The Verkhovna Rada of Ukraine (1999). Pro bukhhalters'kyi oblik ta finansovu zvitnist' v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 16.07.1999 № 996-XIV [On Accounting and Financial Reporting in Ukraine: Law of Ukraine dated July 16, 1999 No. 996-XIV]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (accessed 15 May 2026). (in Ukrainian)

10. Ministry of Finance of Ukraine (2000). Natsional'ne polozhennia (standart) bukhhalters'koho obliku 11 «Zobov'iazannia» [National Accounting Standard 11 “Liabilities”]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00> (accessed 15 May 2026). (in Ukrainian)

11. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010). Podatkovyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 02.12.2010 № 2755-VI [Tax Code of Ukraine: Law of Ukraine dated December 2, 2010 No. 2755-VI]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (accessed 15 May 2026). (in Ukrainian)

12. Hudyma, O. Problemy obliku vzaiemorozrakhunkiv iz postachal'nykamy ta pidriadnykamy. Aktualni pytan- nia ekonomichnykh nauk. 2025. №18. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18023544> (in Ukrainian)

13. Kuznetsov I. D. Udoshkalennia orhanizatsii obliku i vnutrishnohospodarskoho kontroliu rozrakhunkiv z postachal'nykamy ta pidriadnykamy na pidpriemstvi : mahisterska robota. Dnipro : DDAEU 2025. (in Ukrainian)

14. Voitovych V. I. Oblikovo-analitychne zabezpechennia rozrakhunkiv z postachal'nykamy ta pidriadnykamy : mahisterska robota. Lutsk : Volynskiy natsionalnyi universytet imeni Lesi Ukrainky. 2024 (in Ukrainian)

15. Miroshnyk Yu. D. Udoshkalennia oblikovo-analitychnoho zabezpechennia rozrakhunkiv z postachal'nykamy i pidriadnykamy na pidpriemstvi : mahisterska robota. Dnipro : DDAEU 2025. (in Ukrainian)

16. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy. Ofitsiinyi vebportal parlamentu Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (accessed 15 May 2026). (in Ukrainian)

Дата надходження статті: 17.04.2026

Дата прийняття статті: 15.05.2026

Дата публікації статті: 27.05.2026